

INDEX

1. INTRODUCCIÓ-JUSTIFICACIÓ.....	2
1.1. Una metodologia inclusiva per millorar l’aprenentatge i la cohesió social.....	2
1.2. Relació de les competències clau amb l’aprenentatge cooperatiu.....	3
2. MARC TEÒRIC.....	5
2.1. Què és l’aprenentatge cooperatiu?.....	5
2.2. Quines són les diferències entre treball individual, grupal i cooperatiu?.....	6
2.3. Per què optem per l’aprenentatge cooperatiu?.....	7
2.4 Components bàsics de l’aprenentatge cooperatiu.....	8
2.5. L’assignació de rols.....	10
3. OBJECTIUS.....	11
3.1 Objectius del projecte.....	11
3.1.1. Objectius generals.....	11
3.1.2. Objectius específics.....	11
3.1.3. Implementació del projecte.....	11
4. ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU.....	12
4.1. Organització general.....	12
4.2. Estratègies.....	16
4.3. Estructures.....	18
5. AVALUACIÓ.....	19
5.1. Procés d’avaluació.....	19
6. CONCLUSIONS.....	20
7. BIBLIOGRAFIA.....	21

1. INTRODUCCIÓ-JUSTIFICACIÓ

1.1. Una metodologia inclusiva per millorar l'aprenentatge i la cohesió social

El treball cooperatiu afavoreix l'aprenentatge de tot l'alumnat perquè facilita la interacció entre iguals, millora la comunicació, dóna un paper actiu a cada alumne i crea motivació cap a les activitats.

Davant del dilema constant entre una escola que selecciona prèviament el seu alumnat per ajustar millor la intervenció educativa a les seves característiques, i una escola que basa fonamentalment el seu potencial educatiu en el fet de ser inclusiva, que no s'exclou ningú, ens decantem decididament per la segona.

L'escola inclusiva representa el mitjà més eficaç per a combatre les idees discriminatòries – objectiu cada vegada més important en el món actual– per tal de crear comunitats que acullin obertament a tothom –siga quin siga el seu país i cultura d'origen– en una societat inclusiva. Així s'aconsegueix una educació integral per a tots.

Aquest programa –com es dedueix fàcilment del nom que li hem donat– gira al voltant de l'aprenentatge cooperatiu, és a dir, d'una forma d'estructurar les diferents activitats formatives de les distintes àrees del currículum que propicia la interacció entre els participants. També parla del treball en equip, de basar-se en la necessària interacció entre el professorat i l'alumnat i, del treball individual.

1.2. Relació de les competències clau amb l'aprenentatge cooperatiu

D'altra banda, tenint en compte que la LOMQE estructura el currículum al voltant de les competències clau, es considera que un enfocament metodològic basat en aquestes i en els resultats de l'aprenentatge, comporta importants canvis en la concepció del procés d'ensenyament-aprenentatge, en l'organització i en la cultura escolar. A més, requereix d'una estreta col·laboració entre els docents per al desenvolupament curricular i la transmissió d'informació sobre l'aprenentatge de l'alumnat, així com canvis en les pràctiques de treball i en els mètodes d'ensenyament.

L'adquisició eficaç de les competències clau (Ordre EDC/65/2015, de 21 de gener) per part de l'alumnat i, la seua contribució a l'assoliment dels objectius de les etapes educatives -des d'un caràcter interdisciplinari i transversal- requereix del disseny d'activitats d'aprenentatge integrades, que permeten avançar en l'aprenentatge de més d'una competència al mateix temps, tal com es reflecteix amb les metodologies cooperatives.

Competència en **comunicació lingüística**: Aquesta està vinculada amb pràctiques socials i ofereix una imatge de l'individu com agent comunicatiu que produeix, i no només rep, missatges a través de les llengües amb distintes finalitats. Aplicar aquesta afirmació en la presa de decisions educatives suposa optar per metodologies actives d'aprenentatge cooperatiu, ja siga en la llengua materna dels estudiants, en una llengua addicional o en una llengua estrangera.

La competència matemàtica i les competències bàsiques en ciència i tecnologia: En la societat actual on l'impacte de les matemàtiques, les ciències i les tecnologies és determinant, la consecució i sostenibilitat del benestar social exigeix unes conductes i una presa de decisions personals, estretament vinculades a la capacitat crítica i la visió raonada i raonable de les persones. Aquestes habilitats es poden obtenir mitjançant l'aprenentatge cooperatiu.

La competència digital: implica l'ús creatiu, crític i segur de les tecnologies de la informació i la comunicació per assolir els objectius relacionats amb el treball, l'ocupabilitat, l'aprenentatge, l'ús del temps lliure, la inclusió i la participació en la societat, aspecte que és convenient compartir-lo a través del treball i les estructures de cooperatiu.

Competència en aprendre a aprendre: El domini d'aquesta competència s'inicia amb una reflexió dels processos d'aprenentatge als quals es lliura un mateix o el grup. No només són els processos de coneixement, sinó que també la manera en què els altres aprenen es converteix en objecte d'escrutini. Per això, aquesta competència s'adquireix també en el context del treball en equip cooperatiu, ja que els alumnes han de ser conscients del que fan i, aquestes alternatives es posen de manifest en situacions cooperatives quan es tracta d'esbrinar què és el que fan els altres.

Competències socials i cíviques: Impliquen l'habilitat i la capacitat per a utilitzar els coneixements i les actituds sobre la societat. Es tracta, per tant, d'unir l'interès per aprofundir i garantir la participació en el funcionament democràtic de la societat, tant en l'àmbit públic com privat, i preparar les persones per exercir la ciutadania democràtica i participar plenament en la vida cívica i social, gràcies al coneixement de conceptes i d'estructures socials i polítiques, així com al compromís de participació activa i democràtica que s'aplica molt clarament en l'aprenentatge cooperatiu.

La competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor implica la capacitat de transformar les idees en actes. Això significa adquirir consciència de la situació en què cal intervenir o que cal resoldre, sabent escollir, planificar i gestionar els coneixements, les destreses o habilitats i les actituds necessaris amb criteri propi, amb la finalitat d'assolir l'objectiu previst. Aquesta competència està present en els àmbits personal, social, escolar i laboral, constituint també el fonament d'altres capacitats i coneixements més específics, que inclouen la consciència dels valors ètics relacionats, bàsics en el treball cooperatiu.

Consciència i expressions culturals: La competència en consciència i expressió cultural implica conèixer, comprendre, apreciar i valorar amb esperit crític, actitud oberta i respectuosa, les diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzant-les com a font d'enriquiment i gaudi personal en considerar-les com a part de la riquesa i el patrimoni dels pobles. Aquesta competència incorpora també un component expressiu, de respecte a l'heterogeneïtat, etc.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Què és l'aprenentatge cooperatiu?

Són molts els teòrics que defensen que la formació de l'alumnat no s'ha de reduir al desenvolupament de les seues capacitats intel·lectuals, sinó que és imprescindible atendre el seu desenvolupament integral com a persones.

L'aprenentatge cooperatiu és una metodologia, l'objectiu de la qual és la construcció de coneixement i l'adquisició de competències, habilitats socials i comunicatives per a la vida, fonamentada tant en el treball en equip com entre iguals, que es deriva de les aportacions d'autors de gran prestigi en l'àmbit de l'educació i la psicologia, com ara Piaget, Vygotski o Ausubel, entre altres.

Es basa en la corresponsabilitat, la interdependència, la interacció i la participació igualitària de tots els membres, i fomenta valors com la tolerància, el respecte i la igualtat.

Aquest aprenentatge es posa en pràctica mitjançant el que es coneix com a estructures cooperatives, que són tècniques o formes de treball en equip amb rols assignats als seus membres, uns temps establerts i unes pautes d'organització per a desenvolupar una tasca o activitat.

El treball cooperatiu requereix, a més de l'existència de grups, de la participació equitativa de tots els alumnes i de la seua responsabilitat individual, col·laboració i ajuda per aconseguir l'èxit de l'equip en l'activitat proposada.

2.2. Quines són les diferències entre treball individual, grupal i cooperatiu?

De manera quotidiana, els mestres dirigeixen preguntes al conjunt de la classe per a saber quins coneixements tenen sobre un determinat contingut (avaluació de coneixements previs), constatar fins a quin punt segueixen l'explicació verbal que els donem (avaluació del procés) o comprovar si han assimilat el que els volem ensenyar (avaluació del producte). Aquests objectius es poden aconseguir de maneres molt diferents, i cadascuna d'elles té diferents efectes sobre l'aprenentatge dels alumnes i el tipus de relació que propicia entre ells.

Com organitzar l'activació de coneixements previs

Quan es comença una unitat didàctica vols conèixer quins són els coneixements previs dels teus alumnes sobre el tema. Per a fer-ho, pots utilitzar diferents opcions:

Opció 1. Treball individual

El mestre fa una pregunta al conjunt de la classe i espera la resposta voluntària d'algun alumne.

El treball individual té prou carències: no garanteix la participació i l'aprenentatge de tots els alumnes, no afavoreix les relacions i els llaços afectius entre companys, no facilita l'aprenentatge de valors com la solidaritat ni el desenvolupament d'habilitats socials necessàries per a viure en una societat.

Opció 2. Treball en grups

El mestre fa la mateixa pregunta que en l'exemple anterior, però aquesta vegada dóna la instrucció per a que la contesten en grups.

Aquest plantejament permet que més alumnes participen en l'activitat i afavoreix que estiguen pendents tant de la pregunta com de les respostes dels companys. A més, és més probable que tinguin relació entre ells.

Tot i això, és possible que no tots hagen sabut organitzar-se bé, que algun alumne ha acaparat la conversa sense deixar que els altres hi participen o que un altre no tinga cap nivell de compromís.

Per tant, encara que el treball en grups presenta alguns avantatges, encara hi trobem uns quants inconvenients.

Opció 3. Treball cooperatiu

El mestre fa, de nou, la mateixa pregunta que en els exemples anteriors i dóna instruccions concretes en funció de l'estructura de treball cooperatiu que vulga utilitzar. De manera ordenada, seguint les pautes assenyalades, els alumnes contesten.

Aquest tipus d'activitat garanteix que tots els alumnes de la classe han participat. A més, aquest plantejament assegura que tots tenen un aprenentatge cooperatiu i participació equitativa, ja que cadascú disposa d'un torn de paraula i tots han d'estar interessats en conèixer l'opinió dels altres, per tal d'oferir una resposta tan completa com siga possible.

2.3. Per què optem per l'aprenentatge cooperatiu?

Slavin i Johnson (1999) estableixen diferents efectes positius generats per l'aprenentatge cooperatiu, els quals podem resumir en els següents:

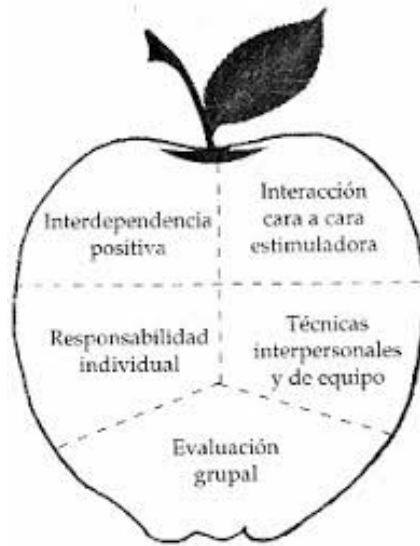
- Millora de les relacions intergrupals i el clima d'aula.
- Acceptació dels alumnes amb dificultats d'aprenentatge.
- Millora de l'autoestima i autoconcepte acadèmic, ja que els alumnes senten que tenen possibilitats d'èxit.
- Augment de la responsabilitat en l'aprenentatge dels altres.
- Millora de la conducta i l'organització del temps.
- Augment de la motivació envers l'aprenentatge i l'escola.

- Afavoriment de la cooperació, l'altruisme i l'empatia.
- Afavoriment de la consecució de les competències clau.

2.4 Components bàsics de l'aprenentatge cooperatiu

Segons Johnson, Johnson i Holubec, (1999) els elements bàsics de l'aprenentatge cooperatiu són:

1. **Interdependència positiva:** els esforços de cada integrant no només el beneficien a ell mateix sinó també als altres membres. Aquesta interdependència positiva crea un compromís amb l'èxit d'altres persones, a més del propi, la qual cosa és la base de l'aprenentatge cooperatiu.
2. **Responsabilitat individual i grupal:** El grup ha d'assumir la responsabilitat d'aconseguir els seus objectius, i cada membre serà responsable de complir amb la part del treball que li correspongui. Ningú pot aprofitar-se del treball d'uns altres. Els alumnes aprenen junts per a poder després exercir millor com a individus.
3. **Interacció estimuladora:** Els alumnes han de realitzar junts una labor en la qual cadascun promogui l'èxit dels altres, compartint els recursos existents i ajudant-se, recolzant-se, encoratjant-se i felicitant-se els uns als altres per la seva obstinació a aprendre.
4. **Tècniques interpersonals i grupals:** Els membres del grup han de saber com exercir la direcció, prendre decisions, crear un clima de confiança, comunicar-se i manejar els conflictes. També han de sentir-se motivats a fer-ho.
5. **Avaluació grupal:** Els grups han de determinar quines accions dels seus membres són positives o negatives, i prendre decisions sobre quines conductes conservar o modificar.

(Johnson, Johnson i Holubec, 1999, p.9)

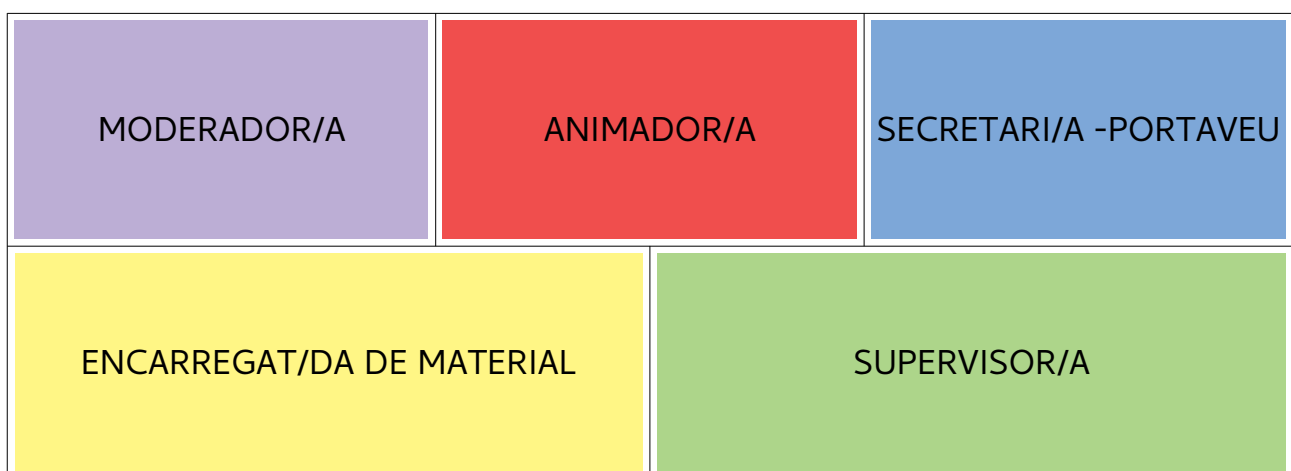
2.5. L'assignació de rols

També és molt important, sinó imprescindible, l'exercici de diferents rols dins de l'equip: coordinador, secretari, responsable del material, portaveu, ajudant, etc. Per accentuar el que es coneix com interdependència positiva de rols és necessari que cada membre de l'equip tingui assignada una funció i sàpiga exactament què ha de fer (les responsabilitats que té) per exercir-la.

L'assignació de rols té diversos avantatges:

- 1.Redueix la probabilitat que alguns alumnes adoptin una actitud passiva, o bé dominant, en el grup.
- 2.Garanteix que el grup utilitzi les tècniques grupals bàsiques i que tots els membres aprenguin les pràctiques requerides.
3. Crea una interdependència entre els membres del grup. Esta interdependència es dona quan als membres se'ls assignen rols complementaris i interconnectats.

Són diferents els rols que es poden assignar a cada membre del grup. En el nostre cas hem optat per establir els següents cinc rols, que es tractaran més àmpliament a la implementació del projecte:

3. OBJECTIUS

3.1 Objectius del projecte.

3.1.1. Objectius generals

Iniciar l'aprenentatge cooperatiu, utilitzant com a mínim una estructura cooperativa al trimestre per àmbit, compartint-la amb la resta de companys mitjançant el drive.

3.1.2. Objectius específics

Els objectius que volem aconseguir amb l'aprenentatge cooperatiu són els següents:

- Establir relacions solidàries entre els alumnes.
- Augmentar la cohesió del grup.
- Incrementar el rendiment de tots els alumnes.
- Desenvolupar les habilitats socials i comunicatives dels alumnes.
- Potenciar l'aprenentatge significatiu.
- Aconseguir un nivell superior de raonament dels alumnes.
- Respectar els diferents punts de vista.
- Afavorir la competència d'aprendre a aprendre.
- Afavorir la participació i la inclusió de tots els alumnes del grup classe.

3.1.3. Implementació del projecte

S'acorda els següents mínim:

- Totes les aules des de 1r fins a 6é treballaran l'estructura d'aula (taules i càrrecs) amb dinàmiques cooperatives.
- Totes les aules de primària tindran el racó cooperatiu per tal de penjar les estructures i així fer saber als companys quines d'elles s'han treballat.
- Treballarem una estructura per àmbit (llengües i matemàtiques-ciències) al trimestre i la compartirem al Drive.
- Des d'infantil, es treballaran dinàmiques de cohesió, per facilitar que els alumnes en primària arriben amb grups cohesionats.

4. ORGANITZACIÓ DEL TREBALL COOPERATIU

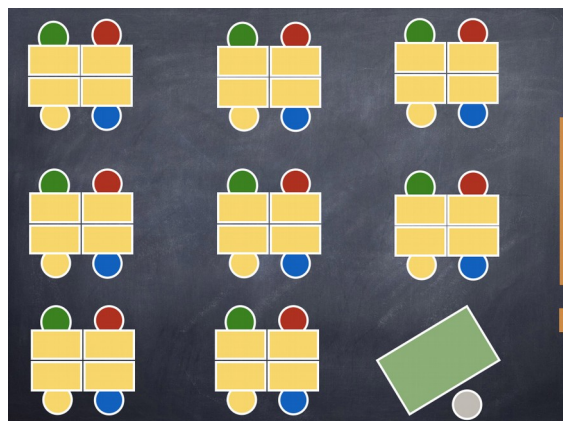
4.1. Organització general

Per a poder implantar l'aprenentatge cooperatiu dins l'aula seguirem els següents punts:

- **Organització de l'espai de l'aula.** Per a poder treballar de forma cooperativa la classe s'haurà de distribuir en grups de 4 ó 5 alumnes, preferiblement de 4.

Seràn grups heterogenis en funció de la seua competència curricular (un alumne avantatjat, un bo, un mitjà i un baix amb més necessitat d'ajuda) i també tenint en compte aquells aspectes que donen diversitat a l'aula (sexe, ètnia, habilitats, capacitats d'ajuda...).

La distribució de les taules en grup ha de permetre que tots ells puguen visualitzar correctament la pissarra.

A final de curs el tutor/a deixarà els grups formats per a facilitar la tasca al nou tutor del següent curs.

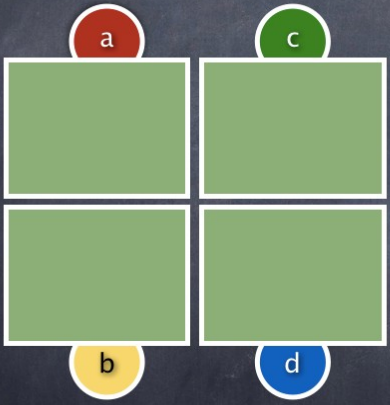
FORMACIÓ DE GRUPS

Nivell / Grups		1	2	3	4	5	6
Avantatjat	 Blau						
Bo	 Vert						
Mitjà	 Groc						
Baix	 Roig						

Gestió d'equips

1.- formant els equips

Alumnat heterogeni
Nivells diferents
en cada grup

- Baix
Més necessitat d'ajuda
- Regular mitjà
- Regular Bo
- Avantatjat.
Més possibilitats d'ajudar

- **Preparació.** El professorat ha de tindre un domini de l'estructura, havent-la treballat prèviament.

- **Planificació.** El professorat ha de planificar els continguts que vol treballar tenint en compte l'estructura que vol posar en marxa tenint present:

- L'adequació al grup, al contingut a treballar i al moment.
- La viabilitat: el grup ha d'estar preparat per a poder-ho realitzar ja que ens podem trobar certes dificultats com la competitivitat, immaduresa, falta de coneixements, etc.

- **Documentació.** Les estructures han d'estar perfectament documentades. Elaborarem plantilles de les diferents estructures on estaran explicats els passos a seguir de forma clara i concreta. Aquestes s'exposaran al racó cooperatiu a mesura que es vagin introduint, per a què estiguen a l'abast dels mestres i que els alumnes les reconeguen en el moment d'utilitzar-les.

A més, a les classes hi haurà caixes de material cooperatiu que contindran targetes, daus, imatges, etc..., per a que puguin ser utilitzades en el moment oportú.

- **Informació.** La informació ha de ser suficient i adequada als alumnes. No hem de ser molt repetitius en l'explicació, doncs els alumnes ho entenen ràpidament amb la pràctica de l'estructura.

- **Rols.** Són imprescindibles en l'aprenentatge cooperatiu. S'aniran adjudicant abans de treballar les estructures. Han d'estar ben definits i adequats a l'edat, tant a nivell visual (dibuixos o rètols de diferents tamanys) com a nivell de responsabilitats de cada càrrec. S'aniran ampliant a mesura que els alumnes canvien de curs. Veure Annex 1.ROLS

- Cada rol s'associarà a un color determinat durant tota l'etapa.
- S'aconsella canviar el rol cada dues setmanes.
- Són diferents els rols que es poden assignar a cada membre del grup; en el nostre cas, hem optat per establir els següents cinc rols que anem a definir:

ENCARREGAT DE MATERIAL

L'encarregat del material arreplega els deures de tots els membres del grup (textos, llibretes...) quan calga. Facilita i custòdia els materials necessaris del grup. Es preocupa de que els companys porten el material o el treball sol·licitat i que tothom haja escrit el seu nom si s'han d'entregar. També es preocupa de tenir el material necessari per a les activitats i, tindrà la responsabilitat d'assegurar l'ordre i neteja de la zona de treball del grup.

SECRETARI-PORTAVEU

Aquest membre del grup és la persona que custòdia i completa el quadern d'equip, emplena els formularis de l'equip i escriu les respostes i transmet les conclusions del grup. També és l'encarregat de lliurar els treballs del grup al mestre i d'informar al docent si els companys han fet la feina pendent.

SUPERVISOR

Comprova que tots els companys han comprès el treball, és a dir, garanteix que cadascun coneix el treball o tasca assignat. Si és necessari distribueix el treball als components de l'equip. A més a més, quan siga necessari, ha de comprovar que tothom ha anotat a l'agenda la feina que s'ha de fer. També és l'encarregat d'iniciar el torn de paraula de la seua taula.

ANIMADOR

L'animador encoratja i incita perquè tothom participe i faci les seues aportacions al grup. Anima als seus companys a participar de forma igualitària (tots han de participar i ningú ha de consumir més temps que la resta). També serà l'encarregat de controlar el rellotge i avisar al grup del temps que queda per finalitzar cada activitat.

MODERADOR

És el responsable de dirigir el torn de paraula del grup, per tant, és qui controla les intervencions i concedeix els torns de paraula. A més amés, ha d'assegurar-se de que

l'equip escolta i treballa amb un to de veu adequat. En alguns moments pot ser l'encarregat de controlar el semàfor del soroll. D'altra banda, quan algun company d'equip està absent, aquesta persona exerceix el seu càrrec.

En el cas que el grup estigui format per quatre alumnes, els rols de moderador i d'animador s'agruparan en un mateix.

- **Control del temps.** És important tindre una aplicació per a gestionar el temps de duració de les activitats quan siga necessari.

4.2. Estratègies

Les estratègies han de permetre que les activitats es desenvolupen d'una forma còmoda i natural.

Les estratègies bàsiques per implementar les tècniques en l'aula de forma eficaç seran les següents:

- **Numeració de grups i nom.** Tots els grups han d'estar numerats i han de consensuar el nom que els identifique.
- **Material cooperatiu.** Ha de ser accessible, en nombre suficient i en bon estat. És imprescindible que tot aquest material estigui dins d'una caixa a l'aula.
- **Racó cooperatiu.** Es crearà en cada classe un racó de cooperatiu on cada mestre penjarà l'estructura que haja ficat en pràctica.

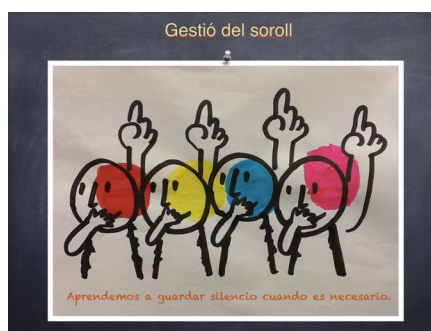
- **Targetes indicadores de rols.** Han de ser visibles i estar encarades als alumnes que tenen eixe rol.
- **Tapiç.** És necessari per a que els alumnes queden numerats i coneguen l'ordre d'intervenció. Seguirem el sentit de les agulles del rellotge.
- **Gestió del temps.** Necessitarem un instrument per a mesurar el temps (rellotge d'arena, aplicació digital,...).
- **Gestió de l'espai.** Distribuirem la classe en grups de 4 ,de manera que quede espai per a poder passar.
- **Gestió del soroll.** Utilitzarem els colors del semàfor per a controlar la intensitat del soroll.

El semàfor de la classe el gestionarà el mestre i el moderador de cada grup controlarà el soroll amb els gots.

Semàfor de la classe per grups.

- **Gestió del silenci.** Iniciació per part del professorat d'aquest gest per demanar silenci.

- **Gestió de les habilitats socials i de les emocions.** El mestre/a vetllarà perquè els alumnes mostren respecte entre ells i pel treball ben fet.

4.3. Estructures

Un element bàsic per a l'aprenentatge cooperatiu són les seues estructures. Entenem estructura com la forma d'interacció entre els membres del grup. Hi ha aproximadament 200 estructures diferents d'aprenentatge cooperatiu, quasi totes elles estructures d' Spencer Kagan o adaptades d'aquestes. En el nostre projecte emprarem, entre d'altres:

- 1-2-4
- 4-2-1
- Showdown
- Full giratori entre dos
- Taula redona
- Parelles comparteixen
- Full giratori (4)
- Racons
- Plantilla trencada
- Lectura compartida

La fitxa corresponent a cadascuna d'aquestes estructures es troba a l'annex i també al drive compartit del centre.

1. Objectius del projecte
2. Organització del treball cooperatiu.
 - 2.1. Organització general
 - 2.2. Estratègies
 - 2.3. Estructures
3. Fases del desenvolupament del projecte
 - 3.1. Implementació de l'aprenentatge cooperatiu

5. AVALUACIÓ

5.1. Procés d'avaluació

QUI AVALUA?

El docent que fa servir les estructures, dinàmiques i rols.

La COCOPE avalua el projecte.

QUAN AVALUA?

Al final del trimestre dins de la revisió de la PGA.

La COCOPE extraurà i comunicarà les conclusions amb les dades replegades.

A finals de curs s'inclouran els resultats anuals a la memòria i es faran les propostes de millora.

COM S'AVALUA?

A través de les rúbriques d'avaluació dissenyades.

- [Rúbrica d'estructures.](#)
- [Rúbrica de dinàmiques.](#)
- [Rúbrica de rols.](#)

Aquestes rúbriques d'han d'emplenar amb el formulari corresponent que tractarà les dades i obtindrà els resultats.

Al final de curs es farà servir la rúbrica d'avaluació del projecte.

6. CONCLUSIONS

Al Ceip l'Hereu hem encetat aquest projecte amb la intenció d'implantar paulatinament la metodologia d'aprenentatge cooperatiu al nostre Centre. Aquest és el primer pas per anar creixent en el futur en l'àmbit de les noves metodologies que estan apareguent en el món educatiu actual. Prova d'això és que avui s'estan duent a terme alguns projectes innovadors i aquest seria un complement més.

Creiem que amb aquest projecte de cooperatiu, el procés d'aprenentatge resulta més productiu i afavoreix la socialització de l'alumnat, així com fomenta hàbits d'organització i dinàmiques de cohesió grupal. D'altra, crea un marc idoni per establir vincles de col·laboració i treball cooperatiu entre els mateixos docents.

Esperem que a mig termini aquesta metodologia impregne totes les accions educatives que es duguen a terme a l'escola, per la qual cosa quedarà inclòs i descrit en el nostre PEC.

Bibliografia

7. BIBLIOGRAFIA

Referències bibliogràfiques

- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1999). El aprendizaje cooperativo en el aula.
- Ordre EDC/65/2015, de 21 de gener, per la que se descriuen les relacions entre les competències, els continguts i els criteris d'avaluació de l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i el batxillerat.
- Pujolàs, P., Lago, J. R., Naranjo, M., Riera, G., Olmos, G., Pedragosa, O., ... & Rodrigo, C. (2011). El programa CA/AC ("Cooperar per aprendre/Aprender a Cooperar). Para enseñar a aprender en equipo. *Documento de trabajo no publicado de uso interno de la Universidad de Vic, Vic, España.*
- Slavin, R. E., & Johnson, R. T. (1999). *Aprendizaje cooperativo: teoría, investigación y práctica.* Buenos Aires: Aique.
- <http://ambitsdepsicopedagogiaorientacio.cat/es/>